

Artikelen

Kinder-Rechten zijn in beweging¹

Eugeen Verhellen

Kinder-rechten. Waarover en over wie gaat het, gaat het nog... nu in onze westerse wereld kinderen stilaan verdwijnen? De zerogroeï is bijna bereikt. Een historisch nieuw fenomeen: een omgekeerde bevolkingspiramide. Zelfs hier schijnt het geloof in een ongebreidelde groei aangetast te worden.

Een aureool dat zweeft rondom onze omgang met deze, in aantal schaarser wordende kinderen, was tot voor kort zwaar overladen met allerhande gevoeligheden: sentimenten, liefvalligheid, ocharme, moederlijke zorg, moederlijke strengheid... Tot voor kort, inderdaad, want het was méér dan bekend, dat dit een aureool geen kaas zonder gaten was.

De smaak van de kaas wordt immers mede bepaald door de gaten, en die worden stilaan meer zichtbaar. Zo was het enkele jaren nog hoogst taboe dat ouders hun kinderen ook wel eens (zelfs meermaals) ambetant en lastig vonden.

Schuldgevoelens en beschuldigingen. De moeder die het had over haar “lastige” peuters riskeerde nog verontwaardigd aangekeken te worden. Want... ouders behoren kinderen niet lastig te vinden. Ouders mogen geen negatieve gevoelens koesteren jegens hun kinderen.

Enkele maanden terug vernamen we dat in Zweden de wetgever het mogelijk maakte, dat kinderen hun ouders of andere opvoeders strafrechtelijk kunnen vervolgen, indien ze door hen geslagen of vernederend behandeld worden².

Het uitvaardigen van deze wet kreeg nogal opvallend veel aandacht in de wereldpers, als gold het een beteugeling van een ongekend fenomeen. Ook de publieke opinie reageerde eigenaardig, onwennig, nogal gemengd en... beperkte zich tot allerlei rare grappen ter zake, die duidelijk die gemengde gevoelens illustreerden. Tenslotte bevonden we ons in het Jaar van het Kind. Volg even zo'n jaar-van-het-kind-mopje:

Jantje komt thuis van zijn eerste schooldag. Vader vraagt hem hoe het op school geweest is. Jantje doet heel enthousiast over zijn belevenissen met de nieuwe vriendjes, het nieuwe klaslokaal, de boeken, enz. Honderd en één uit

¹ Herdruk van de volgende publicatie: E. VERHELLEN (1980), Kinder-Rechten zijn in beweging. Werkdocument 7, Jeugd-Recht in beweging, Studienamiddag ingericht door het OSCRUG op 25 oktober 1979, n.a.v. het 5-jarig bestaan van deze vereniging, m.m.v. het Seminarie en Laboratorium voor Jeugdwelzijn en Volwassenenvorming, Gent.

In deze tekst is de ‘progressieve’ spelling vervangen door de voorkeurspelling en zijn de eindnoten vervangen door voetnoten.

² Deze wet werd van kracht op 1 juli 1979.

vertelt hij over dit alles en nog véél meer. Tot vader verwonderd vraagt: “En heb je dan geen meester?” “Toch wel”, mompelt Jantje verstrooid, “maar onze meester, dat wordt een moeilijk geval, denken wij, want... hij slaat te rug.”

Inderdaad, in dit fameuze Jaar (waar we alle inspanningen ten spijt, duidelijk ook geen weg mee wisten) staat zo’n verdacht mopje goed. De ondertoon is ambivalent. De vertrouwde sfeer is gestoord. Liefst geen confrontatie. Nochtans:

- In ons land worden 2 kinderen per 3 dagen gedood op de verkeersweg. Precies om de 52 minuten wordt een kind gekwetst of gedood bij een verkeersongeval³.
- Rapporten uit de USA melden dat de voornaamste doodsoorzaak bij kinderen tussen 0 en 10 jaar de doodslag is door ouders of andere opvoeders en tussen 14 en 25 jaar zou dit de zelfmoord zijn.

Deze enkele vluchtige filmbeeldjes gebruikten we om even met schokjes, het ongerimpelde, azuurblauwe meertje, dat onze relatie met kinderen voorstelt, te beroeren. Want, stille wateren hebben diepe gronden.

Kortom, er borrelt en roert wat in onze omgang met kinderen. Zo ook is de jeugdbescherming meer dan ooit in beweging, en wel op verschillende niveaus, in verscheidene aspecten, in meerdere landen...

Zo weet elkeen dat zij in ons land betrokken is in de op gang zijnde staats Hervorming. Immers, jeugdbescherming is deel van de persoonsgebonden materie en dient derhalve onder de bevoegdheid van de zogenaamde gemeenschappen gebracht te worden

Zo moet de wet betreffende de jeugdbescherming, hoe dan ook, gewijzigd worden⁴.

Het is best mogelijk dat, buiten een andere verdeling van de partijpolitieke macht over deze materie, ze niks wezenlijks zal veranderen aan concept- en uitvoeringsmodaliteiten van de huidige wetgeving. Nochtans, het niet-wijzigen enerzijds of het wel diepgaand hervormen anderzijds heeft verstrekkende gevolgen voor het jeugd welzijnsbeleid van ons land⁵.

Om de mogelijke consequenties enigszins te begrijpen, is het interessant een tweetal, tegenpolige opvattingen omtrent jeugd welzijn te analyseren. We duiden ze aan met de termen ‘kinderbeschermingsbeweging’ en ‘kinderrechtenbeweging’. Hierbinnen bevinden zich heel wat tussenvormen. Tevens is het duidelijk dat deze benoemingen nogal wat bijklanken oproepen, die niet of wel onder deze vlaggen zitten. En

³ NATIONAAL INSTITUUT VOOR STATISTIEK, *Verkeersongevallen op de openbare weg met doden of gewonden*, Brussel, ministerie van Economische Zaken, N.I.S., 1975, 65 p.

⁴ Wet 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, BS 15 april 1965.

⁵ Er zijn in het momentele hervormingsdebat drie grote strekkingen te onderscheiden:

a. een scheiding van hulpverlening en rechtspraak;

b. het installeren van een familierechtbank;

c. het uitbreiden en afdwingbaar stellen van rechten voor minderjarigen.

Om deze discussie enigszins te volgen zijn volgende publicaties lezenswaardig:

– X, “Dossier Jeugdbescherming”, *Kultuurleven* 1979, afl. 46.

– X, “Jeugdbescherming en bijzondere jeugdzorg. Tribune”, *Panopticon* 1980, afl. 1, 76-79.

toch, met alle nadelen eraan verbonden, is deze schematische voorstelling bruikbaar, omdat zij toelaat een aantal wezenlijke punten van verschil aan te tonen.

En daar is het ons vandaag om te doen: een beter beeld te krijgen over wat er gaande is.

Ons land kent talrijke beekjes en stromen. Zij profileren niet enkel het landschap in al zijn verscheidenheid, maar we weten dat ze medebepalend zijn geweest voor onze sociaal-culturele context. Niet één enkele hoofdstroom, zoals bijvoorbeeld de Schelde, blijkt belangrijk te zijn; ook de IJzer en de Gaverbeek hebben een niet geringe rol gespeeld.

Zo ook trachten wij straks het pedagogisch landschap aan de hand van twee stromingen in zicht te krijgen. Oorsprong, loop en monding én de talrijke bijrivieren kunnen ons helpen bij juistere vragenstellingen, eerder dan maar onmiddellijk koers te zetten naar een vermeende juiste oplossing.

1. DE KINDERBESCHERMINGSBEWEGING

Deze is ons het meest bekend. Onze dagdagelijkse omgang en de verhouding met kinderen worden erdoor bepaald. Zij is historisch echter vrij recent. Nochtans zit zij diep ingeworteld in de instituties die deze verhouding omkaderen: in de socialiseringsinstellingen zoals gezin, school en jeugdwerk en in de sociale controle-instelling, *c.q.* de jeugdbescherming. Zij behoort tot de *common sense*, tot het gezond verstand, wat meebrengt dat twijfels hieromtrent argwanend beluisterd worden.

Het onderliggend pedagogisch concept komt beknopt hierop neer: “Het kind is tot zijn burgerrechtelijke meerderjarigheid (behoudens enkele uitzonderingen) een onvolwassene, die geholpen en gestimuleerd dient te worden tot volwassenheid.”

Er wordt dus een (ook kwalitatief) wezenlijk onderscheid verondersteld tussen volwassene (meerderjarig) en onvolwassene (minderjarig). Zo bijvoorbeeld speelt het kind, de volwassene werkt. Het kind is irrationeel, de volwassene rationeel. Het is asexueel, de volwassene seksueel. Er worden twee sociale categorieën gemaakt.

Voor het kind betekent dit, in essentie, dat het ‘onaf’ is, op weg is naar een bepaalde finaliteit: de volwassenheid. Om die finaliteit te bereiken doorloopt het een aantal, wat genoemd wordt, ontwikkelingsstadia, die het steeds minder onaf maken en het dus gradueel meer volwassen doen worden. Het doorlopen van deze stadia gebeurt in plaatsen die afgescheiden zijn van de wereld der volwassenen (bv. de school).

Het gevolg voor de verhouding met kinderen is dan ook dat het actueel welzijn van het kind gedomineerd wordt door zijn verondersteld potentieel welzijn (volwassenheid). Zo beluisteren wij bijvoorbeeld de uitdrukkingen: “Hij speelt nog te veel”, “Leren is toch belangrijker dan spelen”. Dus, zijn eigen betekenisverlening aan de wereld van en rondom hem (Mitwelt en Umwelt) zal worden bekeken vanuit deze finaliteitsgedachte. Die externe doelgerichtheid verhoogt in belangrijke mate het risico dat de ‘eigen’-heid van het kind-als-mens, ontvreemd wordt, althans, ze wordt gereduceerd tot datgene wat met de ‘groeitot’ te maken heeft. Door deze apartstelling van de categorie kinderen wordt het welzijn van het kind en de jongere

beschouwd als in een bepaalde mate ‘nog niet’ welzijn. In wezen is dit een niet-mondigheidspositie.

Ze betekent eigenlijk dat het kind geen recht heeft op zijn eigen betekenisverlengingen, tenzij ze passen in de stroomlijn van het volwassen worden. De toegestane rechten zijn dus enorm gereduceerd. Dit ontlokt het navolgende adagium: “Kinderen hebben geen rechten, tenzij...”

Bovendien is het zo dat de toegewezen rechten door anderen beschermd worden en kinderen zelf geen enkele infrastructuur en/of middel hebben om deze naar inhoud en omvang schaarse rechten afdwingbaar te stellen. Interessant om te zien is dat deze toegewezen status voor kinderen, prototypisch is voor andere categorieën mensen. Zo is bijvoorbeeld het welzijn van de bejaarde er een dat ‘geweest’ is.

Zoals reeds gezegd, is deze positietoewijzing historisch gegroeid en bovendien nog vrij recent. Belangrijke historici situeren ze als een gevolg van de verlichtingsideologie: “Mensen kunnen met behulp van de rede volmaakt geluk bewerkstelligen.” Vooruitgang, de toekomst... worden hierdoor de belangrijkste te realiseren utopieën. Tot dan toe bestonden kinderen (als aparte sociale categorie) niet⁶. Ze werden ‘uitgevonden’. Kinderen, de rijkdom van morgen, dienden dus zo goed mogelijk beveiligd en beschermd te worden.

Niet enkel verschijnen rond dezelfde tijdperiode (eeuwwisseling) overal in het Westen kinder- en jeugdbeschermingswetten die perfect passen in deze historisch-ideologisch-maatschappelijke context. Ook ontstaan tegelijkertijd de diverse school- en leerplichtwetten (noteer: geen leerrecht) die illustratief zijn voor deze vooruitgangsideologie. De school verkrijgt zelfs een ongehoord, en volgens sommigen een ongeoorloofd, monopolie van ‘leren’ wat op zijn beurt gereduceerd wordt tot intelligentiecultuur⁷.

Echter, de laatste jaren worden steeds meer ongunstige symptomen zichtbaar omtrent deze zo opgevatte verhouding met kinderen⁸.

Het in vraag stellen van de beschermingsbeweging⁹ is dan niet het hekelen van bepaalde menselijke toepassingen, van bijvoorbeeld de jeugdbeschermingswetten, maar zou integendeel wel kunnen betekenen: het op zijn menselijke en maatschappelijke waarde toetsen van het algemeen gangbare pedagogisch concept, dat toch, hoe dan ook, een medepijler van onze cultuur is.

Met andere woorden kan de toegewezen niet-mondigheidspositie van kinderen zich nog verder legitimeren aan de genoemde gevolgen van de verlichtingsideeën?

⁶ P. ARIES, *L'enfant et la vie familiale sous l'ancien régime*, Parijs, Librairie Plon, 1960; L. DASBERG, *Groot brengen door klein houden als historisch verschijnsel*, Boom, Meppel, 1975; J. VAN DEN BERG, *Metabletica of leer der veranderingen. Beginselen van een historische psychologie*, Nijkerk, Callenbach, 1960; J. VAN USSEL, *Geschiedenis van het seksuele probleem*, Boom, Meppel, 1977.

⁷ I. ILLICH, *Deschooling society*, New York, Harper & Row, 1971; E. REIMER, *School is dead*, New York, Doubleday, 1971; W.K. RICHMOND, *The free school*, Londen, Lethuen, 1973.

⁸ Zie bv. de prototypische relatie waarin het kind vertoeft bij de echtscheiding van zijn ouders; P. ARTEEL, E. VERHELLEN en J. VERMASSEN, “Kinderrechten en echtscheiding. Onrecht als hoogste belang van het kind”, *Panopticon*, afl. 1, 45-56.

⁹ A. PLATT, *The Child Savers. The Intention of Delinquency*, Chicago, University of Chicago Press, 1969.

Het scherper analyseren en beantwoorden van de vragen hieromtrent lijkt ons een zo wezenlijke cultuuraangelegenheid en dus té belangrijk om ze, bijvoorbeeld inzake jeugdbescherming, enkel aan juristen over te laten.

2. KINDERRECHTENBEWEGING

Hoewel de genoemde pedagogische hoofdstroom ingreep op de algemeen gangbare omgang met kinderen, bleven er toch steeds nevenstromingen, die er duidelijk een andere visie op nahielden, tot ver binnen de 20ste eeuw doorleven¹⁰.

Deze andere, maar dus beslist niet nieuwe visie, heeft als hoofdkenmerk dat zij kinderen, net zoals andere mensen, beschouwt als verantwoordelijk, handelingsbekwaam, eigenmachtig, mondig. Dit wil zeggen, kinderen worden geacht een eigen betekenis aan de dingen te kunnen verlenen¹¹. Dit is hun onvervreemdbaar recht.

Kinderen worden dus niet als onaf gezien, of juist gezegd, ieder mens wordt als fundamenteel onaf beschouwd. Juist uit dit onaf zijn van iedereen, dit in ongelijke mate onaf zijn, deze ongelijkheden, vloeit voort: de creativiteit, de diepe betekenis van communicatie, de wederzijdse afhankelijkheid, de cultuur...¹²

Gevolg is dan ook, dat de omgang met kinderen geïnspireerd en gedragen wordt vanuit het respect voor het ontologisch recht dat kinderen hebben om deze rechten van mondigheid, eigenmatigheid en verantwoordelijkheid ten volle te bezitten, en waar ze bedreigd worden ze te helpen afdwingbaar te stellen. Het onderliggend concept zou aldus luiden: “Kinderen hebben, net zoals volwassenen, recht op alle rechten tenzij...”

De omgang met kinderen wordt zodoende wederkerig en kenmerkt zich niet door externe doelgerichtheid, maar in het verwerven van een houding die erop gericht is, mekaar tot zijn recht te laten komen.

Het is opmerkelijk dat in pedagogische systemen, dus binnen de socialisatiedynamiek, deze opvatting nooit helemaal teloorling, ja zelfs regelmatig een reveil kon beleven.

Binnen de sociale controledynamiek heeft men echter een steeds verdergaande uitbreiding van de beschermingsbeweging kunnen constateren. Het zijn witte raven die

¹⁰ Vanaf J.J. Rousseau over J. Dewey en A.S. Neill tot P. Goodman, C. Rogers, W. Reich, J. Holt en R. Farson, werd niet enkel kritiek geleverd op de vermeende kindvijandigheid van de postietoewijzing in de hoofdstroompedagogiek, maar werd tevens krachtig opgekomen voor het recht op geldigheid van het eigen referentiekader van kinderen; J. ROUSSEAU, *Emile, of over de opvoeding*, onverkorte vertaling, Amsterdam, Cohen, 1911; J. DEWEY, *Experience and education*, Collier, Macmillan; A. NEILL, *Summerhill, a radical approach to child rearing*, New York, Hart Publishing Co, 1960; C. ROGERS, *Freedom to Learn. Columbus 1969 en On Becoming a person*, Boston, Houghton Mifflin, 1961; P. GOODMAN, *Growing up absurd*, New York, Random House, 1960; J. HOLT, *Escape from childhood*, Harmondsworth, Penguin, 1975; R. FARSON, *Birth-Rights*, Harmondsworth, Penguin, 1974.

¹¹ Omtrent het ontstaan van zin-verlening en de gelijkwaardigheid van kinderen en volwassenen hierbij, is de opvatting van interactionisten bijzonder interessant; H. BLUMER, *Symbolic Interactionism. Perspective an Method*, Englewood Cliffs, New Jersey, Prentice Hall, 1969; G.M. MEAD, *Mind, self and society*, Chicago, Chicago University Press, 1934, 1959; J. VAN HOOFF, “Symbolisch interactionisme. Een overzicht en poging tot evaluatie”, *Mens & Maatschappij* 1973, afl. 4, 328-373; E. VERHELLEN (red.), *In interactie. Jeugdbescherming en interactionisme*, Kapellen, De Sikkel, 1978; A. ZIJDERVELD, *De theorie van het symbolisch interactionisme*, Boom, Meppel, 1973.

¹² G.P. HOEFNAGELS, “Scheiden en kinderen” in E. VERHELLEN (red.), *In interactie. Jeugdbescherming en interactionisme*, Kapellen, De Sikkel, 1978, 63.

hierbinnen soms nog eens een stem in de omgekeerde richting lieten horen. We denken hierbij aan de straf-’waardig’-heidsidee van G. De Bock¹³.

3. ‘KINDERRECHTENREALISATIES’. TUSSEN UTOPIE OF WERKELIJKHEID, OF CONCRETE UTOPIËN?

Toen Oscrug ons consulteerde omtrent de inhoud van deze studiedag, adviseerden wij de meer expliciete vleugel van de kinderrechtenbeweging. Want deze wordt, omwille van de weerbarstigheid van het hoofdstroomconcept, nogal eens afgedaan als utopisch, idealistisch, ja, dromerig zelfs. Dit soort benoemingen getuigt echter van weinig wijsheid, zelfs van gebrek aan inzicht in sociale en psychosociale dynamieken en af en toe ook van immoraliteit. Men vergeet hierbij dan té vaak dat relaties tussen mensen en de hieruit te ontstane zinverlening, ook nog in grote mate door hen zelf gemaakt worden. Zo is de huidige hoofdomgang met kinderen ontsproten uit een idee, en was een realisatie ervan ook utopisch (*“If men define situations as real, they are real in their consequences”* – Thomas).

En inderdaad, onze omgang met kinderen is géén wetmatig natuurverschijnsel, dat eens zo was en altijd zo zal blijven. Indien nodig, en steeds dwingender wordt deze bedenking, kunnen wij best deze omgang herdefiniëren. Trouwens, de projecten die hier vandaag voorgesteld worden, (RBS-Groningen, Vlonder-Gent, Child-rights-movement) zijn daar voorbeelden van.

Het zijn, zo men wil “concrete utopieën” die één ding zeker gemeen hebben: zij maken van de ontologische rechten van het kind één der dringendste ethische imperatieven.

Trouwens, zij zijn slechts een afspiegeling van een bredere stroom van initiatieven die de laatste jaren tast in de richting van de kinderrechtenpool.

Wij willen hieronder een poging wagen om deze veelheid aan activiteiten te vatten in een schema, wat ons zou kunnen toelaten veel genuanceerder over deze strekking te reflecteren.

3.1. TEGENGAAN VAN DE ‘VERDERGAANDE’ BESCHERMINGSTENDENS

Hieronder situeert zich een bonte rij acties die een verdergaande betutteling en interventionisme t.a.v. kinderen tracht aan de kaak te stellen en vooral te beletten. Voor ons land denken wij dan voornamelijk aan kritieken op de familierechtbank¹⁴ en de uitbreiding (vervroeging en verlenging) van de leerplicht.

Ook het pleiten voor het behoud van de kleine dorpsschool en het oprichten van wijksscholen lijkt hier onder te vallen.

¹³ G. DE BOCK, “Poging tot synthese” in E. VERHELLEN (red.), *In interactie. Jeugdbescherming en interactionisme*, Kapellen, De Sikkel, 1978, 178.

¹⁴ Zoals voorgesteld door de Unie van Jeugdrechters. Zie: X, *Jeugdbescherming in Onderzoek*, Brussel, Studiecentrum Jeugdmisdadigheid, 1979.

3.2. DIRECTE INKRIMPING VAN HET INTERVENTIONISME

Deze inperking kan zowel pretoriaans als officieel gebeuren. De meest gekende activiteit is wel het *verhogen van de seponering* en dit vooral op het niveau van politie als parket. Naast de praktische oorzaak (te veel zaken voor te weinig personeel) die ongetwijfeld het sepotbeleid beïnvloedt, wordt een verhoging van het seponerings-aantal hoofdzakelijk gesteund op de gegevens uit het onderzoek naar de verborgen delinquentie waaruit blijkt dat heel wat deviant gedrag “als vanzelf” door de samenleving wordt opgelost¹⁵. Interventie, ook de gerechtelijke, zou overbodig lijken en enkel de problemen nog maar opvoeren (gevaar voor stigmatisering). Voor jongeren (vnl. adolescenten) zou dit zeker gelden, aangezien deze een aantal aan-de-leeftijd-eigen problemen doormaken, voor dewelke een interventie niet nodig is¹⁶.

De andere activiteiten in deze richting kunnen we onderbrengen in wat in de VSA het 4-D's-programma genoemd wordt.

3.2.1. DECRIMINALISERING (DE-CRIMINALISERING)

Enerzijds betekent dit voor kinderen, dat zij enkel voor de (jeugd-)rechtbank zouden moeten verschijnen voor die feiten die misdrijven zijn, m.a.w. ook misdrijven zijn voor de volwassenen. De zgn. ‘statusdelicten’, delicten die eigen zijn aan het minderjarig-zijn, zoals spijbelen, weglopen, e.d.m. zouden geen aanleiding meer zijn tot gerechtelijk contact. Eveneens zou dit kunnen gelden voor ‘*victimless*-delicten’, misdrijven zonder slachtoffer. Anderzijds zouden alle andere gedragingen, verwijzend naar vroegere noties, zoals minderjarige in gevaar of minderjarige in moeilijkheden, uit de justitiële sfeer dienen te verdwijnen. Hier situeert zich bijvoorbeeld de discussie omtrent de paradox ‘hulp en recht’ en de daarbij aansluitende voorstellen over een ‘hulpverleningsrechtbank’, bij ons geïntroduceerd door L. Walgrave¹⁷.

3.2.2. DIVERSION (RECHTSOMLEGGING)

Strikt genomen wil dit zeggen, dat getracht wordt zoveel mogelijk af te zien van de gewone gang van de strafrechtspleging en in een ombuiging ervan te voorzien, door, zo vroeg mogelijk in het procesverloop, niet-justitiële instellingen in te schakelen.

Dit zou o.a. het geval kunnen zijn voor *first offenders*, kleine misdrijven of voor statusdelicten.

Hier situeert zich het RBS-project uit Groningen, en in een vormelijk aspect vertoont ook Vlonder karakteristieken van rechtsomlegging, alhoewel juist dit initiatief de nadelige kenmerken (o.m. het verlengstuk zijn van de rechterlijke macht) ervan tracht te bestrijden.

¹⁵ J. JUNGER-TAS, *Verborgen jeugddelinquentie en gerechtelijke selectie. Een onderzoek in een stadsmilieu*, Brussel, Studiecencentrum Jeugdmisdadigheid, 1975.

¹⁶ F. VAN HEULE, “Jeugdbescherming. Het scalpel en de chirurgen” in X, *Dossier Jeugdbescherming*, *Kultuurleven*, 833.

¹⁷ L. WALGRAVE, *Uitgeleide aan de Jeugdbescherming. Werkdocument 6*, Leuven, Acco, 1978.

3.2.3. *DUE PROCESS*

We kunnen dit voor ons land, m.b.t. jongeren, best vertalen met de begrippen strafwaardigheid, rechtsbijstand en afdwingbaarheid van rechten. Inderdaad, minderjarigen genieten van een aantal grondwettelijke waarborgen die een volwassen beschuldigde een eerlijk proces garanderen¹⁸.

Due-process-acties willen het huidige zgn. maatregelenrecht voor jongeren opgeheven zien en hun het recht geven op een waardige strafrechtsbedeling, net als de volwassenen kennen. De eisen voor een ernstige rechtsbijstand en het afdwingbaar stellen van de rechten van minderjarigen (vnl. inzake de burgerrechtelijke materies) staan hierbij vooraan. We verwijzen nogmaals naar de reeds geciteerde strafwaardigheidsidee¹⁹.

Ook situeert zich hier het officieuze experiment van permanentie van advocaten bij de jeugdrechtbank te Luik, een initiatief van de Jonge Balie aldaar, waarbij men poogt de rechtsbijstand voor minderjarigen waar te maken²⁰. We menen te weten dat het Antwerps Advocatencollectief een gelijkaardig voorstel ontwierp. Eveneens werkte de Belgische Liga voor de Verdediging van de Rechten van de Mens een aantal voorstellen in die richting uit²¹.

3.2.4. *DEINSTITUTIONALISATION (DE-INSTITUTIONALISERING)*

Hierbij wordt uitgegaan van de opvatting dat een instellingsplaatsing, als maatregel voor minderjarigen, te allen tijde moet worden vermeden. Het kind dient niet onnodig en lang aan de gemeenschap (gezin) onttrokken te worden. Deze stelling is “zo oud als de straat” en lag zelfs mede aan de basis van de nieuwe Jeugdbeschermingswet van 1965. Nochtans bleven in ons land de plaatsingsaantallen zeer hoog en namen ze zelfs toe. Een ernstige mogelijkheid om het plaatsingscijfer drastisch terug te draaien, werd door de twee beleidadviserende experimenten Bergen en Dendermonde in het vooruitzicht gesteld²².

3.3. *RECHTSTREEKSE UITBREIDING VAN KINDERRECHTEN*

Hadden de voorgaande acties niet zozeer onmiddellijk te maken met de uitbreiding van kinderrechten, alhoewel meerdere wel vanuit deze basisopvatting handelen, dan kan men toch een tweetal bewegingen onderscheiden die zich meer rechtstreeks met deze uitbreiding én de afdwingbaarheid van kinderrechten bezighouden.

¹⁸ L. DUPONT, “Jeugdbescherming met mate” in X, *Maatschappelijke functie van de jeugdrechtbank*, Brussel, Studiecentrum voor Jeugdmisdadigheid, 1980.

¹⁹ G. DE BOCK, “Poging tot synthese” in E. VERHELLEN (red.), *In interactie. Jeugdbescherming en interactionisme*, Kapellen, De Sikkel, 1978, 178.

²⁰ P. JANART, *Permanentie van de Advocaten bij de jeugdrechtbank te Luik*, Brussel, Belgische Liga voor de Verdediging van de Rechten van de Mens, Commissie Jeugdbescherming, 1978.

²¹ BELGISCHE LIGA VOOR DE VERDEDIGING VOOR DE RECHTEN VAN DE MENS, *De mening van de Liga betreffende de toepassing van de wet en de wenselijke hervormingen*, persconferentie Jeugdbescherming, Brussel, 1978.

²² E. VERHELLEN, *Experiment Dendermonde. Eindrapport*, Gent, Rijksuniversiteit Gent, Seminarie voor Jeugd en volwassenvorming; E. VERHELLEN, “Poging tot interactioneel werken in de jeugdbescherming. Het experiment Dendermonde” in E. VERHELLEN (red.), *In interactie. Jeugdbescherming en interactionisme*, Kapellen, De Sikkel, 1978, 107-152.

3.3.1. DE GELEIDELIJKE RECHTSVERKRIJGING

Deze beweging werkt vooral in de juridische sfeer. De verlaging van de burgerrechtelijke meerderjarigheidsgrens staat voorop. Daarnaast wordt geijverd voor verlegging of afschaffing van nog andere leeftijdsgrenzen: kiesrecht, arbeidsverbod, leerplicht, dienstplicht, schoolkeuze, strafrecht, toegang tot openbare gelegenheden, opleidingen en beroepen.

Het meest bekend zijn de activiteiten van de Nederlandse “Werkgroep Geleidelijke Rechtverkrijging Minderjarigen”²³. Gekende auteurs zijn verder J. Doek, S. Slagter en M. Rood-De Boer. In ons land wordt hiervoor geijverd door Info-Jeugd Nationaal.

Hoewel deze beweging met grote impact ernstig twijfelt aan de relatie tussen rechtsbekwaamheid en leeftijd, vrezen anderen dat juist deze geleidelijke rechtverkrijging een versterking is van de toegewezen onmondigheidspositie van kinderen en aldus niets wezenlijks veranderen zal.

3.3.2. DE KINDERRECHTENBEWEGING

Binnen deze beweging zouden we een ‘gematigde’ en een meer ‘radicale’ stroming kunnen onderscheiden.

Beide vertrekken evenwel van dezelfde fundamentele basisvisie die stelt dat ook kinderen recht moeten krijgen op hun betekenisverlening. Zij pogen het adagium “kinderen hebben net als andere mensen recht op alle rechten, tenzij...” waar te maken.

a. De ‘gematigde’ stroming tracht via ‘stille’ kleine experimenten meer gegevens te verkrijgen en dit zowel op het deel ‘alle rechten’ als op het ‘tenzij’. Met deze gegevens, die aantonen “dat het kan”, trachten zij stilaan de sociale werkelijkheid anders te definiëren, vooral door het verstrekken van beleidsadviezen die mogelijke structurele wijzigingen tot gevolg kunnen hebben. Deze experimenten bewegen zich niet louter op het sociale controlevlak, maar ook op het socialiseringsniveau.

Een voorbeeld hiervan menen wij te vinden in het reeds geciteerde Vlonder-project.

b. De meer radicalen trachten door luide afkondiging van “The bill of rights” voor kinderen een nogal forse bewustwording op gang te brengen. Daarnaast pogen zij een soort overkoepeling of ondersteuning voor de al eerder genoemde diverse stromingen uit te bouwen. Een tweetal thema’s maken hen vooral bekend:

1. *Leave the kids alone*, of betuttel kinderen niet verder. Ze weten best zelf wel wat ze doen.

2. Kinderen moeten dezelfde rechten krijgen als volwassenen.

De voorvechters van deze, zich de laatste jaren steeds wijder verspreidende beweging, komen meestal uit de zgn. “free-school-movement” in de Angelsaksische landen. We vernoemen o.m. Paul Goodman, John Holt en Richard Farson. De straks te beluisteren lezing van Lamar T. Empey zal voornamelijk hierover handelen.

²³ WERK GROEP GELEIDELIJKE RECHTSVERKRIJGING MINDERJARIGEN, *Minderjarig/Onbevoegd, een bundel artikelen over zeggingschap van kinderen/jongeren/ouders*, Zwolle, Tjeenk Willink, 1978.

Tot hier de poging om dit complexe gebeuren op de pool kinderrechtbeweging, zoals zich dat momenteel (ook internationaal) afspeelt, enigszins te vatten en te betrekken op wat zich in ons land voordoet.

Door de schematische voorstelling doen wij heel zeker tekort aan bepaalde initiatieven, omdat zij ofwel niet, ofwel zeer onvolledig vermeld worden. Het was ons echter niet te doen om uitgebreid deze initiatieven te bespreken, wel om een eerste zicht te krijgen op het “landschap” met zijn talrijke rivieren en beekjes.

Wij hopen op deze manier bijgedragen te hebben tot de verheldering van de discussie omtrent kinderrechten, want die zijn inderdaad momenteel fel in beweging.